

Kód předmětu: SP4MP_MTO2

Číslo úkolu: Úkol č. 6

Jméno autora: Barbora Ballová, 209832

Téma: „Když se doma mluví dvěma jazyky“.

Problém: Bilingvální výchova v rodině.

Otázka: Jaký má vliv bilingvismus na vznik narušené komunikační schopnosti?

Vedlejší ot.: Jakou měrou ovlivní dodržování či nedodržování pravidel bilingvální výchovy slovní zásobu u dítěte? S jakými obtížemi se setkáváme při výuce v nedominantním jazyce?

Význam tématu:

Vybrala jsem si téma, které je v současné době velmi aktuální, vzhledem k tomu, že se pro Českou republiku otevřely hranice a lidé mají více možnost poznávat svět a kultury ostatních zemí. V případě dvojjazyčné výchovy lze hovořit převážně o pozitivěch. Bilingválně vychovávané děti si osvojují druhý jazyk jakoby mimochodem a mnohem efektivněji a dokonaleji, než je to možné později ve škole. Bilingvální děti jsou obecně charakterizovány jako jazykově pohotovější, tolerantnější vůči jiným kulturám a celkově flexibilnější a přizpůsobivější. Chtěla bych poskytnout základní vhled do problematiky bilingvismu a témat, jež s bilingvismem souvisí a informovat o možném ovlivnění narušené komunikační schopnosti bilingvní výchovou či působením bilingvního prostředí. Bloomfield (1967) definuje bilingvismus jako „Plynulé užití dvou jazyků na přibližně stejné úrovni.“

Cíl projektu:

Cílem mé práce je poskytnutí základního vhledu do problematiky bilingvismu a témat, jež s bilingvismem souvisí a o přinést informace možném ovlivnění narušené komunikační schopnosti bilingvní výchovou či působením bilingvního prostředí. Ve výzkumném šetření bych se chtěla zaměřit na zjištění případných vlivů bilingvismu (bilingvální výchovy) na vznik narušené komunikační schopnosti, na zjištění přítomnosti preference jednoho z jazyků, na zjištění přítomnosti obtíží při výuce v nedominantním jazyce.

Kvalitativní výzkum:

Vzhledem k převážně subjektivně-prožitkové povaze problému navrhuji použít **kvalitativní přístup**. Kvalitativní výzkum je ve své povaze orientovaný holisticky: člověk, skupina, jejich produkty či nějaká událost jsou zkoumány podle možností v celé své šíři a všech možných rozměrech. Na jeho počátku nejsou stanoveny žádné proměnné a nejsou ustanoveny hypotézy. Podle Dismana (2002) je logika kvalitativního výzkumu induktivní, teprve po nasbírání dostatečného množství dat hledá výzkumník v datech pravidelnosti, které mohou vést k formulaci hypotézy nebo nové teorie. *„Teoreticky by kvalitativní výzkumník neměl očekávat žádnou určitou konfiguraci.“* (Disman, 2002, s.288)

Kvalitativní strategii jsem zvolila i přesto, že si uvědomuji její nevýhody, kterými jsou nízká reliabilita a obtížná zobecnitelnost na určitou populaci. (Disman, 2002) Nízká reliabilita vychází ze skutečnosti, že z důvodu pružnosti a malé strukturovanosti nelze výzkum v budoucnu beze změn opakovat. Zobecnění výsledků není možné proto, že ve výzkumu budu pracovat pouze s omezeným počtem respondentů a jejich výběr bude nepravděpodobnostní. Přes tyto nevýhody, považuji zvolenou strategii kvalitativního výzkumu za nejvýhodnější, protože předpokládám zisk v podobě hloubkového popisu a vzhledu do zkoumaného tématu. (Hendl, 2007)

Metody sběru dat:

- řízený rozhovor;
- analýzu dokumentů (odborná vyšetření, posudky z různých institucí);
- pozorování.

Respondenti budou osloveni ke spolupráci na základě účelového výběru. Účelový výběr reprezentuje skupinu výběrových technik, které nejsou založeny na teorii pravděpodobnosti, ale na logickém úsudku. *„Účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a o tom, co je možné pozorovat. (...) Při použití tohoto výběru musí výzkumník jasně, přesně a otevřeně definovat populaci, kterou jeho vzorek opravdu reprezentuje.“* (Disman, 2000, s.112). Účelový výběr je založen na výběru jedinců podle určitých charakteristik. Pro potřeby mého výzkumu si před jeho započítím stanovím jasná kritéria, na jejichž základě budou respondenti vybíráni.

Ideální počet osob bude dán reprezentativností kvalitativního výzkumu, což znamená, že šetření bude prováděno, dokud se budou objevovat nové dimenze problému. Výzkumný vzorek budu sestavovat graduálně, v souladu s kvalitativní metodou zkoumání. V ní rozhodnutí o vzorku není učiněno a priori, ale upřesňuje se v průběhu výzkumu. Výzkumník se ptá, jaká další skupina případů by mohla přinést vzhledem k problému nějaké nové informace. Šetření bude ukončeno v okamžiku, kdy vzorek bude nasycen a další data nebudou moci přinést nic nového (Disman, 2002).

Ze vzorku deseti respondentů bych vybrala tři bilingvisty různého věku v zastoupení jedné dívky a dvou mužů. Kontaktovala bych Petara, který se narodil v Makedonii, šestnáctiletou Lin, která se narodila ve Vietnamu a třicetiletého Daniela, který se narodil v Česku.

Každý z dotazovaných má za sebou úplně jiné jazykové zkušenosti, mají rozdílné vzdělání a rodinné zázemí. Velmi zajímavá je jejich multikulturalita. Společným znakem

všech respondentů je čeština jako dobře ovládaný jazyk. Ne pro všechny dotázané je ale jazykem dominantním.

Jedince bych pozorovala v různých situacích a prostředích, využívala diktafonové nahrávky jejich odpovědí na mnou kladené otázky, abych měla později možnost lépe analyzovat jejich reakce a chování daleko důkladněji po skončení rozhovoru.

Řízený rozhovor:

Předpokládám, že už jsem se s dotazovanými jedinci setkala. Vzhledem k tomu, že jsem si vybrala jedince náhodně, předem bych je informovala o záměru, proč tato citlivá data zjišťuji, ale také je ubezpečila, že pokud budou mít špatné pocity nebo nebudou chtít odpovídat, nemusejí. Rozhovor bych započala nezávazným rozhovorem pro uvolnění atmosféry a zábran. Konec rozhovoru bych opět ukončila uvolněněji a odlehčenými tématy. U každého respondenta bych se dotazovala na jiné okolnosti, protože každý z nich, má za sebou úplně jiné jazykové zkušenosti, mají rozdílné vzdělání a rodinné zázemí. Velmi zajímavá je jejich multikulturalita. Společným znakem všech respondentů je čeština jako dobře ovládaný jazyk. Ne pro všechny dotázané je ale jazykem dominantním.

Celý rozhovor bych samozřejmě se svolením respondentů chtěla nahrávat na diktafon, neboť tento způsob záznamu umožňuje zaznamenat a všimnout si nejen formy narušené komunikace, ale i atmosféru dané situace. Navíc tato forma nikterak nebrání v plynulosti rozhovoru a tudíž ke zbytečnému přerušování a zjišťování, kde jsme v rozhovoru skončili.

Scénář rozhovoru pro Lin

1. V kolika letech jsi přišla do české školy?
2. Měla jsi před nástupem do školy nějakou speciální přípravu?
3. Zнала jsi nějaká česká slovíčka, už když jsi žila ve Vietnamu?
4. Měla jsi strach z cizojazyčného prostředí?
5. Jakým jazykem mluvíte doma?
6. Je pro tebe čeština cizí jazyk?
7. V jakém jazyce přemýšlíš?
8. Máš některý z jazyků radši?
9. Rodiče mluví česky?
10. Chodila jsi někdy na logopedii?
11. Které hlásky ti dělaly potíže?
12. Máš pocit, že češtinu dobře ovládáš?
13. Kdyby jsi měla děti, ve kterém jazyce bys na ně mluvila radši?
14. Máš někdy problémy s porozuměním některých slov, která ostatní děti ve škole chápou dobře?

Z praktických problémů, které se mohou v průběhu výzkumu objevit, předpokládám nejspíše nebezpečí, že respondent se nebude schopen držet tématu, že bude od mnou pokládaných otázek odbíhat a že se nám nepodaří vést řízený rozhovor. Proto je nutné vhodně reagovat na respondentovu výpověď a i přesto, že nebude zcela dodrženo pořadí otázek, vracet respondenta vhodnými otázkami zpět k tématu.

Pozorování:

Mé pozorování bude zaměřeno především na pravidelnost výskytu určité narušené komunikační schopnosti, projevující se u daného jedince. Budu sledovat četnost jevu, jeho kvantitativní i kvalitativní stránky. Obzvláště se zaměřím na některé okolnosti, které potřebuji zkoumat podrobněji, např. na roviny lidské řeči. Dále je zapotřebí sledovat jedince delší čas, aby se daly lépe stanovit výsledky.

Terénní poznámky

Analýza dokumentů prvního jedince :

Linda

Linda žije v Česku čtyři roky, přistěhovala se společně s rodiči v jedenácti letech. Ve škole má výborný prospěch, věnuje se především jazykům. Podle učitelů je nadaná a bystrá žákyně. Vyskytuje se u ní dyslálie – sigmatismus interdentalní. Dřívější rotacismus bohemicus úspěšně reedukován. Linda má podle mého názoru problémy se skloňováním. Hlavně skloňování zvratných zájmen jí dělá potíže. Slovní zásoba je přiměřená věku, Linda dobře vyjadřuje myšlenky. Nynější sigmatismus není reedukován, v současnosti Linda nedochází na žádné logopedické pracoviště. Suprasegmentální struktury jsou v normě.

Na základě mého pozorování jsem došla k **modifikaci výzkumu**, kdy by bylo vhodnější stále používat videozáznam, ke kterému bych se mohla kdykoli vrátit a přehrávat si situace zpětně (vhodné u jedince s balbuties). Některé okolnosti, které pak v popisu práce využiji, by se mohly stát mlhavé a tak by mohl být výsledek zkreslen, nebyl by pak dostatečně objektivní. Dále je zapotřebí sledovat jedince delší čas, aby se daly lépe stanovit výsledky.

Seznam literatury (tištěné zdroje):

BIALYSTOK, E. Bilingualism in Development. Language, Literacy, and Cognition. New York: Cambridge University Press, 2001, ISBN 978-0-521-632317.

BLOOMFIELD, L. Language. London: George Allen and Unwin, 1967.

ČERMÁK F. Jazyk a jazykověda. Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0154-0.

ČERNÝ, J. Dějiny lingvistiky. Olomouc: Votobia, 1996, ISBN 8085885964.

GOTTWALDOVÁ, B. Poruchy řečové komunikace u dětí předškolního věku a v prvním ročníku základní školy. Diplomová práce-Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 2001.

HAMERS, F. Bilinguality and bilingualism. United Kingdom: Cambridge University Press, 1989, ISBN 0-521-33797-6.

KLENKOVÁ, J. Kapitoly z logopedie II., III. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85-931-62-1.

KLENKOVÁ, J. Kapitoly z logopedie I. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85-931-88-5.

KLENKOVÁ, J. Diagnostika předškoláka. Brno: MC nakladatelství, 2003.

KRÁLÍKOVÁ, A. Význam mateřského jazyka v jinojazyčné společnosti. Bakalářská práce. Brno: MU, 2007.

Internetové zdroje

Listina základních práv a svobod [online]. Parlament České republiky, poslanecká sněmovna. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>

Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Je vidět, že jste projekt zpracovala pečlivě, ale vidím hlavní problém v nesouladu mezi povahou otázky (která evokuje kvantitativní zkoumání) a volbu vaší strategie, která dle mého názoru jen těžko povede k zodpovězení vaší výzkumné otázky – na to by to chtělo mnohem větší vzorek a nejlépe experiment (nebo nějakou jeho obdobu, protože s jazykovou výchovou člověka asi úplně experimentovat nejde). Chcete-li výzkum realizovat, doporučuji vše ještě jednou promysle a sladit.